

ACC. N:R M. 9280:1-48

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: *Småland* Upptecknat av: *Blenda Andersson*
 Härad: *Ålbo* Adress: *Sköda, Vislanda*
 Socken: *Vislanda* Berättat av: *Den samma*
 Uppteckningsår: *1944* Född år *1880* i *Vislanda*

L. Ekstr.

s. 1-48

H. P. 2.

ACC. N:R M. 9280:1-48

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: *Småland* Upptecknat av: *Blenda Anderson*
 Härad: *Albo* Adress: *Sköda, Vislanda*
 Socken: *Vislanda* Berättat av: *Densamma*
 Uppteckningsår: *1944* Född år *1880* i *Vislanda*

Lek av

2.1-48

H. E. 2.

ACC. N:R **M. 9280** : /

Landskap: Småland Upptecknat av: Blinda Andersson
 Härad: Leke Adress: Blinda, Västlands
 Socken: Västlands Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1944 Född år 1880 i Västlands

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Liber
H. G. 2

Var på frågan om
hvar och idrotts.

Jag är sannoligen inte rätt
person till att besvara dessa frågor,
inviden jag sedan min ungdom är
fullständigt invalid (har y. kron. en-
tern) av kronisk ledgångssmärta -
tän. Kan därför y. beskriva några
hvar, då jag knappast lebt i mitt liv.

Tid jag lebt man inom hus,
vid dr. s. h. lekstugorna och bjudning-
arna i hamnen. Tid jullekstugorna,

Skriv endast på denna sida!

ACC. N.R. M. 9280:2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

berättade, min mor, som var född
1835, att ungdomarna samlades i
en ödestuga. Flickorna hade då
med sig en säson bröd, pannkaka
och smör. Pizzorna fingo drömmen
mat och vin matades och drömmen
drömmen fingo drömmen av sin mor.
De samlades i lekstugan, när kvinnorna
systematiskt i lagard och kök var
undantaget. Och när de hade lekt ut
par, för Emma, utdelade flickorna och
handmatas. Tio var och en, som var med
i lekstugan. Denna handmat utgjordes av en
1/4 kaka bröd, en ostbit och ett pannkake
stycke. Denna var mindre, brödet på
flickornas matbord. Och pizzorna hade
mycket brömmen. som dess bjöds sig
smått. För man åt, det var maten
och drömmen.

2

likar

i handen och stod gånghusen rätt
på golvet och bänkarnas mellanrum
förlämnade mig med ett underbart
stämning.

När man började leka i en julslek-
stuga och kom på en bjudning vid
jult, dansade det först julspekar
såsom "Hur är det jul igen" och "Hans
En larsen Larsen" och "Anders Persson
stuga står i julas igen" och "På
Riksbankens" och "Dansen i Höggebo".
"Räven raskar över isen" "Hur är det
jul igen" o. f. f. a. f. f. igen" m. f. f.

När dansen om björstens lust så
de agerande blev så varma och
söttliga, att flinkarna måste taga
av sig hufvorna och pröfarna
fröjerna. Alla språgo med i dansen

ACC. N.R. M. 9280: 4.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

och lekare, och gästerna stod högt i
Leher.

När liksom också "nära vidmak",
"kedrig" och "Gustavs skåp" samt en
lek som kallades "sirkompass"
(= sirkompass) vilken användes
efter melodien "Skåp och lindelöv
och skogens fjärra nätt". Vidare
lekar, såsom "Horn, horn, fager angel-
son", "Uppå kullarbacken", "Kubans
uppså bergstätt", "Horn systema-
muna", "Så ringa för gossar i morn",
"Hjortgubben på i glasit", "Räven
raskar över isen", "Ring fru'n går i
ringen", "En vacker flicka i en ring",
"Jag gick mig ut i lundens gröna",
"En vacker du jag går här å friar,
fast jag fräskar så här för dig."

9
Leher

ACC. N:R. M. 9280:5

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5

Lebar

Vår minn vägar här åt andre byar,
in här är vänner drängar Tyckning
om "Kandakarna du gav mig."
"Jag sätter glasögon på min näsa"
"Jag gassar i en ring, faller alla!"
"Men ni ante, hur bröden ser
lätt." På stolarna sitta fyra unga
rakta män. "Opp å dansa, sitt i
å dra dig, när du blir gammal, så
ingen be dig. Titta i en ära, här kan du
väl få ena mitt unga hjärta för de
i borden." De dansa dansas, ställer
den upp som bjuder upp, mitt för en
av de leker de som sina arligheter mot
dem, men låter honom sitta kvar och
funder upp en annan. Ennen är för-
hållande när man spengar och dansar.
"Trä inte, du, jag får här och frias" Vidare!

Förmodligen gamla, kanske af ö. äska,
"skide" har jag varit i, och som
ja, i i hundra tusen, som
kända, skulle inte på en liten
pöbel (= butelj). "Huru smala lappar
ligger, men jag kommer i, jag menar."

För att veta i en stund, efter "dant-
och singelherma" ligger sällskaps-
sången "skiften make" och de parerade
3 och 3, sedan skulle en välla
gå och säga den andras make och
och deras dansa, upp över golvet
ett slag, ~~och~~ varifrån de båda
sätta sig. Sedan blev det den an-
dras tur, som blev av med sin
make, att bjuda upp d. v. s. s. s. s.
en annans make, och under det
man sjöng: "Tygaren, Tygaren skall
den."

6
dekar

ACC. N:R. M. 9280:7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

7

Älskar

den bästa, för du står som en
vägg. Men jag har den glada trösten
att jag får en nyast igen. Trä
ja, trallalä la. Trä ja, trallalä la.
Trä ja, trallalä la. Trä ja, trallalä la.

En annan lek, "Låna ild", gick så här:

De leksade satte sig i en stor ring. Den
som lånade ild, gick inom i ringen och
frågade: "Får jag låna ild?" Den han frågade, skulle
vara: "Ja, Ties näbb!" Under tiden han gick
och lånade ild, skulle ~~stanna~~ de andra byta
platser med varandra. Lyckades han då
sätta sig på någon ställe, omman de, som
byter stolar, kunde sätta sig, slapp han
läna ild, och i stället fick den göra det som
miste sina stolar.

"Gömma ringen" delf man åter i en ring.
Den som skulle "gömma ringen", låtsade

ACC. N.R. M. 9280:8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

8

lihar

(under det han såg ~~gossarna~~ ^{gossarna} ~~singaren~~ ^{singaren})
att han gav adressen dem, fast
endast en fick den. Sedan frågade han
än den ene och än den andre vem
som hade singen. De tillfrågade skulle
då gissa vem som hade singen, och
då kom gissade rätt, fick följande
den frågade ut i ett annat rum.
Där redgjorde de båda vilka 3 pojkar
fick de skulle ge finken (gossen), som
fäst singen. Och när de, som varit
ute, kommit in, skulle de säga: "Länge
vägar har vi gått och många pojkar
har vi fäst. Och som redgjorde de huru-
dan den förste pojken såg ut o. s. v.
och så frågade de vad han ville ha honom
för. Finken skulle då vara något od
i skottet som för, som f. ut. så på
faktet, skulle givet v. d. Och så fick

fliskan veta hans namn. Sedan Tala
de var huru stn och huru stn. De
andra gästerna var och fråga vad hon
ville ha honom till. Fliskan svarade:
"dessa med", "till att singa med" eller
vad hon kunde hitta på. Sedan fick
hon veta namnet på den psalmen
och sedan först Tala de om för fliskan
hurudan den Freden var ut, och han
skulle ha alla möjliga goda egen-
skaper, och så skulle de tulla:
"och den ska du äta till prästen med"
eller "gilla dig med" osv. Sedan var
det till att börja leka på nytt,
och då skulle den "gemma ringen"
som fört fick den.

Andra lekarna lekas var "musla
ska" och "dessa delarna han skall

vandra" Men satt då också i en ring,
sedan kast man en slant, som de behände
lät pressa mellan sina händer. Bortan
svarept stod i mitten av ringen och
skulle försöka taga upp släta
slanten. Därför lät var och en i sällskapet
sin högra hand gå fram och
tillbaka ifrån sin vänstra hand,
som låg stilla och halvöppna i
bukt. När sin högra gremmar vänn
stra, halvöppna hand, som också låg
värdig i hennes bröst. Sedan gick
man i takt med den gamla
kanten, under det man egentligen
flyttade slanten: "Denna delar här
skall vandra, från den ene till
den andra lek, så snart du ska
bli! Men lät komma ingen si."

ACC. N:R. M. 9280:II,

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Tänkte den isbandt gässa på de
fåga slanten eller gissa rätt, vem
som hade den, så fick den personen som
hade slanten, stå i ringen och sitta
rätt på slanten.

En annan lida som brukade vänta
att man skulle vara, att "ge bort
nyårsgåvor." En ^{sevärd} uttalsaga då fick
att "ge bort nyårsgåvor" d. v. s. vara
talsordare. Huru skulle de gå omkring
och vishande ge dem var sin sak
(i fantasin, if i verklighet) som de sedan
fingo göra med som de själva ville.
Den förste som fick en nyårsgåva, skulle
fortt säga vad han givande med
sin sak. Till ex. om han fick en sång och
sade, att han lade sig på den, så
skulle alla de andra säga att de lade

II
Lekar

sig på den sak, de fått. Men skulle
 också kunna säga, vad han gjorde med
 sin sak. Om han fick sitt fastboende,
 och han ville, att han kunde komma så skulle
 alla göra tillsammans med sin sak,
 för tillgång, det låt, desto mera roligt,
 och för mera skatt.

Men liksom denna lita även på så sätt,
 att lilla barn först gav var och en av
 samhället en nyårsgeva. Men skulle
 de helst byta nyårsgevor, men i vishande
 för, samhället en annan skulle gå
 omkring och visa dem i örat och
 säga, vad de skulle göra med sin
 geva. Dessa borde helst vara ett par
 rikliga pyntestunder, för den som ut-
 delade nyårsgevor och den, som sa,
 vad de skulle göra med dem. I när-

 12
 Lbier

13

Lekar

men och en sådan lätthet uppgif det hem
fäst och vad han skulle ha det till,
så kunde det hända, att det lät sig
förstå sig, så snart som man kom på
spränga. Taket i luftlin. lät sig

För i tiden var ungdomen, både
i mine föreläsare ungdom och i mine
ungdom, såsom, att på en lekstuga
vare de hade stannat till det så, att
de finge stratta sin hjärtans lust.
Kärlhet var höjdpunkten av allt roligt.
Kärlhet var det mest eftersträfvande, det övervägande
Den en lekstuga som kunde ställa
till stratta och stratta i oändlighet, så de
strättade till på ett litet i, och
fäppa andan, var mest önskvärd.
Kunskap till en lekstuga var för att
få stratta, för att dansa ut lika

ACC. N:R. M. 9280:14.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

En annan ställe som heter: "sitt på
armstolen", ligger också. En skulle
då sitta på en stol sitt på golvet. Och
såga personen av samhället skulle de
"andra" varför han hade den eller den
samhället, såg den eller förstått.
En person skulle "Ta upp andran" som
de andra vinkade till honom. När
han, som Ta upp andran, hade Ta it
upp alla, skulle han ställa sig framför
dem, som "sitt på armstolen" och säga:
"Görde andra så, andra andra, så,
men inte "omni" för över alla." Sedan
skulle han säga upp, vad de hade
"undret" eller sagt om honom. Det
"undret", som han då Tyckte var
bäst eller var "värt" att undret; fråg-
ade han om som hade sagt. Och

14
Lukas

den dömda han sedan till att sitta
på väntstolen.

En annan ställe heter "Tala
med spåarna" och lita upp den
dolda skatten. Den skulle då vara
två personer som i sin kompani
men den ena skulle medverka i
hombigget, så den andra i sällskapet
i vänta det. Läkaren skulle då
dela ut en förtärliga. Den var och
en i sällskapet. Sedan skulle han
lämnas sin hundra eller något annat
värdefullt föremål, som någon av
sällskapet tog emot. Sedan skulle
~~med~~ läkaren gå ut ur rum-
met, och sedan han var uti,
skulle någon av sällskapet gömma
sig i ett hörn så den i var
färdig att gå ut.

Läkar

synlig. Sedan ropade ledaren, att
 när den kom in skulle han ge
 omkring och samla upp spårarna
 och för varje stika han tog emot,
 skulle han lägga i hand och be-
 fälla sig om det var en fläsk eller
 tog upp spårarna. Och när han
 tog dem i hand, som hade skott,
 skulle han se om de hade lite till,
 så ingen märkte något, utan led-
 ningen, som då följde ut som som
 hade skott. När alla spårarna
 var uppsamlade, skulle han ord-
 na dem väl i handen så de låg
 jämna och färdiga för skulle han
 lägga i ändarna på spårarna och
 sätta allsammans på en gång vid
 ett öra och låsa, att han hörd.

Likes

med språket. Talade om. Sedan
skulle han på lördag ha en, som
hade hans skatt, och säga: "Du
har gömt min skatt. Ge mig den
Tubaka!"

En annan lek, som heter "Telefonera"
består också under senare hälften
av 1800-talet. Två personer, som
voro invigda i leken hemlighet,
skulle göra denna lek gemensamt.
De hade då en lång köpp, text, ett pers-
iskt eller dylikt. Båda hölls i var
sin ända på köppen, som de sedan
intill till sitt ena öra. Sedan båda
de sådant vara tydliga, så de
telefonerade kunde uppfatta vad
telefonen sade. De telefonerade ibland
och lärade att de lemnade intressant
information om sig själva.

varvid de klapade med den ena hån-
dens fingrar på knäppen, för de skulle
höra bättre ledan från de varandra:
förinnan du något, eller förenan
du något? Det var så, att när de
hade bitt sällskapet varat. Tycker,
skulle de lyssna efter, som som
fört gav ett ljud, ifrån sig. När
både uppfattat detta, upphörde de
att tala. Den ene av dem, skulle
de gå med till dörren och ståa sig med
förbundna ögon och med ryggen
till sällskapet. Den andra skulle sedan
gå omkring, och med knäppen peka
på en den ene och en den andra
och säga: "Telefonen går". Den som stod
vid dörren, skulle de svara: "Låt den
gå". När den andra sa: "Telefonen står".

L. B. B.

ACC. N:R. M. 9280:19.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

— 19
lekar

sa den, som stod vid dörren:
"Låt den stå". För den andra som kom
till den, som först yttre sig, när
sällskapet skulle tåga, sa den först
närme: "Telefonen står". Den som
stod vid dörren svarar åter: "Låt
den stå". Den andra frågar: "Har
vi den telefon?". Den som
stod vid dörren nämnde de
dessa namn, som först yttre
sig. Men de av sällskapet, som
inte voro invigde i hemligheten,
begrep ej hur han kunde veta
som ~~den~~ telefonen stannat hos.

Till undvåning av lekar tog man
"blindback". Man gjorde även "phant-
lekar" såsom "bytte som", "bytte
brokullsmässan", "tälja lärt".

ACC. N:R. M. 9280:20.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"mit skipp är lastet" "min ja"
"här är myskerna till kungens träd-
gård." etc. etc.

20
Liber

"Byta som" Bygghuset så: Lärde-
som som var och en ett stycke
(i fantasien) av den skildrade byggen,
som varit följande: Den ena fick
rumpan den andra Fyret, en fick
fötterna, en Fot (= svinkhant) en
fick Barnaspeleken, en njurens
en vinblåsan o.s.v. Dessutom skulle

en av sällskapet ha följande delar, en "jätt" och
en "gigant" eller darr, som skulle vara en
riklig stor skofar och stor skämtare,
gick om kring och frågade vad de hade
fått för fatt i jul, fingro de endast
något det ordet de fått, upst fingro de
lätta pants. Om han till st. frågade

du, som fått urinblåsan: "Vad skulle du
 för sovel i grytan, när du skulle doppa i
 grytan julafton?" "Urinblåsan", svarade denne
 man, om han ej ville lägga pant. "Is det
 sanning?" frågade bibliotekarien. "Urinblåsan".
 "Svara bara enkelt." "Vad? säger bibliotekarien,
 vändande sig till den som fått "ja". "Is
 det sanning, att han inte hade annat jule-
 sovel än urinblåsan?" "Ja", svarade natur-
 ligtvis den som fått "ja". Sedan anställer
 bibliotekarien den som fått blåsan, till den
 missägna sig, då han får lämna pant
 samt till sin värdshus sin blåsa, en
 bransch som tillräckligt vändt bibliotekarien som
 pöbel. Den som fått "Tost" och fråga
 honom: "Trost är ditt häroord på julafton?"
 Han svarar då: "Tost." "Har du varit här i så
 länge?" frågar bibliotekarien. "Tost", svarar han blott.

Lekledaren vänder sig mot den som fått "ja",
och frågar: "Är det sant, att han är här
i sitt 'Ja'?" "Ja" svarar han. Tro den han
säjer att "ja" svara han åter, naturligtvis.
Lefrån. Lekledaren den som fått "femtan
daler." "Gud ä, han är värt." Han svara
"femtan daler", ejut får han lägga pant.
Ja vänder sig lekledaren till den, som fått
"nej", och säger till: "Tro den han säjer
i sitt 'Ja'?" "Nej" svara de borta.

Sedan vänder sig lekledaren åter till den
som fått "fret" och anseter honom med
sina tidigare frågor, till han glömmis sig
och minnigas sig, då han får lägga pant.

— När de "bytte bonussmässan"
tingade det på följande sätt. Tjuvskapet
satt på sina stolar i rummet.
Lekledaren den vi kalla August.

Leder

Lekar

Augustin så till sällskapet, att den som ville vara med och "byta bomullsmässan", fick inte flåsa ut inte gräna i inte visa "tändningar" eljest fick han lägga pent. Då gick han till var utburen och pratade gäja för att narra dem till att skratta och visa tändningar. Men den som var omöjlig och inte bröt mot stadgarna, gick han ifrån och försökte med grannen, som inte kunde låta bli att skratta åt hans förhållanden och således fick lägga pent.

Men det gick till att "gäja läst" kommer jag inte så nära ihop. Men jag visade minnas, att det gick till ungefär på samma sätt som "byta bomullsmässan", att

ACC. N.R. M.9280:24

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

24
Lukas

de föga intresserade och inte säga
annat än "16 shilling". Sedan gick
detalutaren till var och en och
sade "välja, låst." och pratade skoj
och skämt. Till sist kom dock
den sista, något annat än
"16 shilling" var skämt, då de
genast fingo lägga pant.

"Mitt skipp är lastet" var en
penning. När brändes det en bokstav
H. L. L. Vad för slags varor skippet
var lastet med, skulle de börja med
L. Men fick de lägga pant, som sade
fel. Och sade man någon vara, som
föret var sagd, fick man också lägga
pant. Då man lät "mitt skipp är lastet"
hade man en mäsad, som man hätt
i en knut, som man berättade till

varandra. Och när man kastade, skulle
man säga T. U. i: "Mitt skepp är bestat."
Den som gick nädubben skulle då
fråga: "Var med?" Den som kastade
nädubben svare T. U.: "Med salt."
Så snart var det dags åter att kasta
nädubben, som gick den. Då man
T. U. hade haft bökstämman T. U. blev
det y fanns några vagnar som börja
med T. gick det an att byta böksta-
men den som gick sig, och inte an-
vände den bestände bökstämman, när han
sedan vad skeppet var bestat
med, fick lägga part.

Den annan del som brukas
"som ja" gick T. U. på samma sätt
som föregående del. Men när man
nu kastade nädubben T. U. var annan

Liber

— 26.
Liber

skulle man t.ex. säga: "jag har aldrig
lagt min i kaffe". Den som nu
fick värdskapet måste säga: "man
jag har möjligheten till det som
man, vilket fick honom lägga pant
Den var det där t.ex. att kaffe som
fick värdskapet. Vardskapet sa man
något dröpligt eller något starkt
uttryck, när man var i t.ex. att
kaffe värdskapet, för att man
den, som fick värdskapet, så han
i sa "man ja" utan fick lägga
pant.

Den man skuldet lika en pantlik
skulle man "göra skäl för panterna".
En person skulle laga hand om alla
panterna, och en skulle vara domare
och dömma. var ut en olika. Tills

C. 27

att göra stias för sin prant. Den
som hade boud vid prantarna, skedd
sig framför domarna, och sade,
under det han hade prantat sig,
[varligen såsom den sagg] för domarna.
"Den som denna prantat ägar, vad
skall han göra för att få den
Lubaka?" — Domarna svarade f. d.:
"Han skall på huvudet." Prantaren såg
då upp en spik i golvet och stas
på prantet, som för sin prant.
Det fanns en vandig sort variati-
on, som var likt när de skulle göra
stias för sina prant. Det var
det fick hela stadiet medverka, som
f. d. "hinga" och "stia, vagnen". För
någon dömdes att "hinga", skulle han
skäras sig med en knif mot dörren

partitiken

och en mindre eller större del i
närheten. Sedan frågar domaren
hvar: "Kom vill du hänga med?"
I det en man, säger han nämnt på
en mycket flink. Denna får då ge
och ställa sig bakom hans rygg. Sedan
frågar domaren flinken, "Vill du
vill hänga med? Kom att du säga
nämnet på en riktig (om du är förbunden
en flink) som skall ståa och
bakom honom rygg. Och är fortärligt
du hela värdskapet. En uppsättning.
Då säger domaren till den som står
nämnet till: "Nu ska du hänga!"
Han vänder sig då mot flinken och
står sluttan i bakom honom, utan
att säga, den är minn med hundra.
Till slut ska de säga, med sluttan

med sin mun, vänfter han vänder
sig mot den, som står bakom honom, och
lämnar honom sluten med mun-
nen, och han ska som mottaga den
på samma sätt. När sluten på
äta, sätt gäst från den ena till den
andra, och han vet till den richte,
sall sluten vända och på samma sätt
på tillbak. Den som fört, då
denna för tillbak sin pott.

"Hä mopun" gick ungefär
till på samma sätt. Den som druckit
Hä mopun, skulle då ställa sig vid
ryggen mot dörren. Den fick han
saga till sig om han ville, och han
skulle ställa sig vid mycket mot
honoren. Den som blev framropad, skulle
nu säga fram den bröden, och

29

Pontikus

ACC. N:R. M. 9280:30

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

30

perlebar

deri skulle ståa sig med ryggen
mot den andra. Den tredje
skulle stå uppe fram en annan,
och denna skulle ståa sig med
ansiktet mot den tredje. (På så
sätt fortälles den om skapelsen
blivet appropos. De kommande
barnen: "helt om"! för den hade
vint sig om, stod den, som gjorde
skil för sin part, varann
mot denna. Deras skatten i
den: "ha, ha, ha, då fick du stå
närman."

Andra lärer att göra skil för
parten, var: "På på minn", "sätt
fötterna i ordent", "stå i guren"
"sätt som", "maka pyggar",
"gammal, nyaktig" "glöcka denna"

med fr. som jag i hemmet i hie.
 Du som skulle gå till i minnen "skulle"
 bindas för ämmen, sedan skulle den
 rika dit "skulle" den förde handhand
 som i minnen på någon som det
 ordentligt i minnen. Den som
 skulle sitta "fötterna i vädrut" tog
 bara en stol och satte stölpstämne
 upprätt. "Hä i gruvan" skulle man
 bara sitta i gruvan och säga:
 "Dessa gus, de svart, men min
 i svart svartare." Den som skulle
 sitta i svart, satte sig bäst i golvet.
 "Kala pippar", skulle två tjejer vara
 andra i händerna och snurra runt på
 samma ställen. — "Första myskarna" till
 guld så: Skindaren lade myskarna
 myskarna i myskarna, så den var

en annan synlig, men den full af
ligger på golvet, utan något en
andra från golvet. Sedan skulle den
som skulle göra skäl för sin pant,
lite upp nyckeln, som inte fått se,
vad man låst den.

"Panta duvan" eller "gässa" Buss och
så: Buss och ständt sig i två rader
och där i varandra händes så de
bildade en bryggan. Sedan skulle den
som gjorde skäl för sin pant, brygga
under bryggan, så de skulle de, som
bildade bryggan, plöcka av henne
"spädrarna" eller de nyckeln och hända
hennes, så fort hon dröj.

En annan pantlån kallades "plöcka"
avslutades under mön. Den som skulle
göra skäl för panten skulle de

Cartagen

gå ut i ett annat rum och sedan fick
han utvilja en viss tid för sig att
komma ut till sig, eller skulle
därnäst utvilja. Den som skulle
gå ut. Därutöver fick de några eller
flera eller mindre rum, och efter
bitar.

att göra

Inför utlären behövs dock en viss
när de skulle göra skad för
pantning, såsom satta sig i smärta
på en smärtsam smärta, eller
i skamrar, hopps, dricka
"trä" en smula i vatten. Lärda
djur. De skad på stolar, på
sina händer. Trä kunde det vara
annan. Alla kunde det i vissa ställen.
De gjorde även ordlikhet med skulder
eftersom det för sin pantning, såsom

33

pantning

att säga "Björkbyns spåuköpp"
 20 gånger utan att sluta.
 Den skulle den som gjorde skit för
 sin pant, förstås säga: "Ja, a, de
 må de, som de de, som de, som
 de, ja, de." (Man säger sådant det
 i skit första gången.) Det var förr
 vid den tiden jag sommar i min
 jag minns även att när det var, så
 man gjorde skit för sin pant.
 Den var detta "kyssa frun". Den var den
 första skit de sitta på en stol
 och i rummet, och så blidde man
 den ut en kort. Den var den som skulle
 göra skit för sin pant, skulle vara
 en kort, och den skulle vara en
 det att man föddigt. Den skulle
 repa in honom, för den skulle

35
panditas

hemm från till från och sedan: Dimeu
 vandra, dima ömhet, att du lyssnar
 honom, och du får gärna sitta
 dig i honom, han är och omfamna
 honom, om han blir blott, att
 du närmar dig honom, och för-
 bundna ögon. Oh så band honom
 en duktig ögon hans ögon, men ändå
 Liden församma honom Gudstjänsten
 och "brun" sitta sig där i stället.
 När han hade gått ut i damnen
 brän, och till honom, som halvar
 och skulder, lyssna honom, Fag dam-
 nen var honom binda för ögonen,
 och då fick han se, om han hade
 i sin famn - vilket snart dröjde.
 "Nile-gubben i minnen" var också en lit-
 te mer skick för sin part. När Fag

— 36
pantelåsar

från två lika stora parstämplat urkar.
Den ena skulle vara röd på baksidan,
och den andra svart på baksidan, och
på båda sidan. Domaren skulle kalla den
en och den som gjorde stål för sig pant,
den andra. Domaren sade till den andra:
"Kallade du kalla den svart pant som
jag kallar röd, och så skall du göra
pant som jag gör. Därefter strök
domaren med sitt finger under sin
svart och den andra strök över sig i panten
och omkring sig. Därefter tog han
sitt eget och med sitt finger under sin
svart och strök över hans munnen och ledde
ut hans. Wilhelm Gustavson, s. v. Den
andra, som inte anade och hans svart var
röd, gjorde ju på samma sätt som
domaren och satte stål över sig i
panten och omkring sig."

37

Pantlekar

hela sitt ansikte. Domaren höll då en
spigul framför hans ansikte och sa:
"Titta här, på du se gubben i spegeln."

Här kommer nu den sista ledan som jag
minns, när man gjorde skäl för sin
pant: "Vaktare, vad lider tiden?"
Domaren gjorde skäl för sin pant, set
på en stol, Domaren knucka honom
i ryggen och frågar: "Vaktare, vad lider tiden?"
och så satte domaren upp ett par fingrar
bak hans rygg. Svaret han som satt
på stolen: "Klockan är fyra" så så de
fick. Domaren knucka åter i hans rygg,
och frågar: "Vad lider tiden?" och så
satte han upp tre fingrar. Svaret
han då: "Klockan är åtta" så har han
givet rätt. Först fick pantsätter domaren
att knucka, om han inte gillar

38

Bo-by

hur många fingrar han sågs opp.
 De man gick på julstegen
 för i tiden, hade man alltid
 en slapp not i fiken. Och den
 omvattning, "boddla man by, det
 var och för. Den tingade, vi
 man för några noter i sin bok
 man hand, och så den andra:
 "Bo-by", den andra svara: "Bo-ma"
 den fjärde fråga: "Bo-mågan". Den andra
 skick de gissa, hur många noter
 den fjärde hade i sin hand. Hade
 han gissat rätt, när de räknat noterna
 så fick han ~~ett~~ gissat han
 fel, fick han lägga den gälden. Och
 om han gissat 6 noter och där var
 13 i handen fick han lägga 7 noter till gälden.
 Man "boddla by" på olika sätt,

39

Bo-by

och för varje hade man en särskild
samma: "Lådan" "dra, så uter frisa"
"Buddi, uter jämt, uter gäller det så
många, uter min så laskade i skogen.
Min man: "Vilket träd ligger, kom
under? Det stämmer, där a. uter "Boby
mån. Kula, slampen? Röringen ligger
i slampen. "Hus många, uter 20"

Kämnar pröva varandra: "Stig i
genom att "dra back" = fingerback,
"vägar salt, man, samt "kränga
harn" i kronstängarna i Takit.

De de lilla med nöter, brukade de
även "koka nöter". De de lilla så:
man "sallade" de nöter d. v. d. "Lada
Lusarna på en slump nöter, uter
buddi ut på en bnd. Sedan tog man
ett par, uter som fört, fukt, bryta

ganska mottas. Dessa fick gå ut, med en
särskild "kotte" en "natt" där de
utprägnade. Sedan fick den andra borgen
planka till sig mottas, sedan han
ändrade vid det "kotte" moting, de
han fick sluta att plankar. Fin fick
den som var näst intill, plankar på som-
ma natt.

40
hake nôt.
Fes.

Man hade även mottas i en
figur som liknade en räv, sedan
fick en "kotte" av särskild
planka mottas, liksom förut.
Om man tog de mottas som
i "gömslorna" eller i "bän", skulle man
siga "räv rumpa", "räv byrå" osv.
Dessa kallades "matta räv".

En annan lek som förr
var bruklig, när de bredde hämn

på golvet vid julen. Dessa två berättelser
"För julaputten" och "För julaputten"
från 1810 säger, att den som inte
tag julaputten från julen, påstod
sig. Om den som inte tag julen
från julen från julen från julen.
Dessa två berättelser så:

De gjorde en figur av heln, som skulle
föreställa en julefru eller en kora
med fötter, så figuren kunde stå.
Heln skulle en manlig person lägga
sig raklång på golvet med an-
siktet uppåt. Julaputten eller julen-
jungfrun skulle ställas på golvet vid
hans huvud. Heln skulle han med
fötterna försöka ta figuren och
ställa den på golvet med sina fötter.
Syndade han inte göra det blev han utskött.

41

Liber

ACC. N:R. M. 9280-42.

1942

För julen var stort, var det stort
 med lek. Sedan gick ungdomarna inte
 som igår för en vid middags-
 lekning. Men något "spjögille"
 om söndagsmorn. Samtliga barn på
 en gästbänk i bogen. Där "hog de
 hägen", en "hog de Trissor", "skåla"
 "gata de bollen". Vid spjögille höll de "ba ha
 lador", "hatten i rutan", "slå den
 Freden", "vita parat ut" m. fl. dylika
 lek. På kvällen hog även hatten-
 ningen (slå rutan), "vita masten"
 "vita bollen" "sprungna beppar"
 Oförklarligt var "hatten" / där
 det var spjögille, prövade man
 om man stötte om de orkede
 lygga den. Och då var om där
 fanns en "hatten". Men det

fordrades nästan större styrka, och
en hand kasta in kaststen, men
som ett kast som vägde 12 kilo.
en lottstäm. En kaststen fanns på min
färdsmått och även en "kaststen" i
vikt 145 kilo. Var mannen gjorde
sina knäppar, "brötta" och den
och så, så som jag "löst" och
varandra om livet och försökte lägga
andra varandra. Den som kom först
var starkast. "Hugstug" som de i
träningsövningarna använde, eller
hade de i användning, detta hade de
använda.

De "slungade" även stavar. De hade
den som jag som var betydligt i
en enda till en slunga. I slungan
var det en smula, den slungade

43

Lisas

* brötta
des

44

Lekar

stimen högt i luften, för döden, som
likast. De kastade stenen även med
händerna, men då kastade de stenen
under lågt högt upp i luften,
De skrek: "Sten! Sten!" "Sten!"
och "skjuta skottskärpa!" "Sten!"
skrek. "Sten! Sten! Sten! Sten!"
och så, vanliga att de nog är kinder.

Vid julklagsdagen kände de ofta
att de "julebarn" som en "julebarn".
Den som föreställde "julebarnen" kände
på alla barn, och så hade han
en julklagsfärd som sig. I handen
hade han en postkassa med en
postkassa att mottaga brev.
och färd. Den som hade kassen
hade även en kasse som i handen

skapet och när de "huvudet på
bocken" hit och dit.

Det hände även, att de gjorde en lek
som kallades "borddans." De skulle då ha
ett bord med tre fötter, och det fick y
vara spikat ihop, utan skulle vara
linnemat ihop. Sedan skulle de sätta
sig kring bordet i många som finger
plata, och alla skulle lägga sina händer
på bordet. Sedan skulle man tala med
bordet. Och då bestämdes en fot för
"ja-fot" en för "nej-fot" och en för
"räknafot." Framtill de ledaren
den bordet en fråga som rörde någon
en sällskapet, t. ex. "Bliu Anna gift?
Svara bordet med att lyfta på "ja-foten"
så bliu hon gift. Fråga om ledaren
t. ex. "Hur många år dröjer det innan

45
Lekar

"Samma gifter sig?" Drojes det för år,
 så lyfter bordet på "bänkningen".
 En gång som frågas man sedan: "För
 samma några barn i sitt äktenskap?"
 "Lyfter bordet de på 'nysfoten', blir
 hennes äktenskap barnsligt. Vill man
 ha bordet till att dansa, gjorde det så, som man
 bad det, men de behövde blott en person
 här i bordet.

Vid en julabokstuga roa de sig
 även med att göra skuggbilder på
 näpparna. De berättade även sagor
 och "rägnis" och "gissade gåtor" och
 berättade "änter" — (samma händelser)
 och "roliga historier". Det för att
 få fram skritt och muntidhet.

Då de dansade julspökar och
 andra iungkar spöng man med

46

Lukas

" 47

i leken och glädjen stod långt i bak-
grunden. Det var stämningen så "ytan"
att när de dansade felpolkar, koppel-
de pojkar med sina fötter an
upp i taket, an i spisen, an på
en stol, eller något annat föro-
måls. Och de slaga ihop blaskarna
och stampade i golvet så det smälte.

På sist vill jag uppräpa en lek,
som jag glömt, och som dansades i julen
bästugan, den heter: "Busa, dammen"
Busa pojkarna utvalde då var sin
damm. Och den var av pojkarna var skräd-
dare, en annan skomakare, en räve-
makare, en solare och en murare
o.s.v. Sedan skulle ett av parerna dansa
Bakken. Och då sjöng man: "Här
kommer skräddaren med sin fru,

ACC. NR. M. 9280:48.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

48

nu skall han dansa med sin fru,
med sin fru, med sin fru du få
är vi, om han kan dansa. som
vi fru. "du får stå på ett sätt
i. Idén var det skomakers turn.
Då spöke man åter: "Har kommit
skomakers med sin fru, nu skall
han dansa som vi fru, som vi
fru som vi fru. Du få vi se om han
kan dansa som vi fru." Och så
fortsätter par efter par, ett dans
och springer.

Replikant av

Blenda Andersson,

Thöke, Västmanland.

ACC. N:R. 9260:1-30

Landskap: Småland Upptecknat av: Blenda Andersson
Härad: Allbo Adress: Skörda, Vislanda
Socken: Vislanda Berättat av: Densamma
Uppteckningsår: 1944 Född år 1880 i Vislanda

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Lekar. *Originalet*: s. 1-48

H.C. 2.

ACC. N.R. M 9280:1

Landskap: Småland Upptecknat av: Blenda Andersson
Härad: Allbo Adress: Skörda Vislanda
Socken: Vislanda Berättat av: _____
Uppteckningsår 1944 Född år 1880 i Vislanda

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Svar på frågor om
lekar och idrotter.

Jag är sannerligen inte rätte person till att besvara dessa frågor, emedan jag sedan min ungdom är fullkomligt invalid /kan ej röra en lem/ av kronisk ledgångsreumatism. Kan därför ej beskriva några lekar, då jag knappast lekt i mitt liv.

Vid jul lekte man inom hus, vid de s.k. lekstugorna och bjöd-
ningen i hemmen. Vid julalekstugorna, berättade min mor, som var
född 1835, att ungdomarna samlades i en ödestuga. Flickorna hade
då mat med sig såsom bröd, pannkaka och sovel. Pigorna fingo kome
mat av sin matmor, och hemmadöttrarna fingo den av sin mor. De
samlades i lekstugan, när kvällsysslorna i lagård och kök voro un-
denstökade. Och när de hade lekt ett par, tre timmar, utdelade
flickorna s.k. handmatar till var och en, som var med i lekstugan.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R **M. 8280:2...**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Denna handmat utgjordes av en 1/4 kaka bröd, en ostbit och ett pannkakestycke, större eller mindre, beroende på flickornas matförråd. Och pojkarna hade medfört brännvin, som dessa bjödo sig emellan. När man åt, höll man maten i handen och stod, gick eller satt på golv och bänkar medan man förtärde sin mat, allt under bästa stämning.

När man började leka i en julalekstuga och även på en bjudning vid jul, dansades det först julapolkor såsom "Nu är det jul igen" och "Havse te lavsan tavsan" och "Anders Perssons stuga står i ljusan låga" och Petter på Röbbetorpet" och "Danjel i Moggabod", "Räven raskar över isen", "Nu är det jul igen å far å full igen" m.fl.

Man dansade av hjärtans lust så de agerande blevo så varma och svettiga, att flickorna måste taga av sig koftorna och pojkarna tröjorna. Alla sjöngo med i dansen och leken, och glädjen stod högt i tak.

ACC. NR **M. 9280:3...**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Man lekte också "väva valmal", "kadrilj" och "Gustavs skål", samt en lek som kallades "sinkanpass" /= sinkkompass/ vilken dansades efter melodien "Alelov och lindelöv och skogen fäller nötter". Vidare lekar, såsom "Kom, kom fager ungersven", "Uppå källarebacken", "Flickan uppå berget stod", "Kom systrarna mina", "Där gingo tre gossar i snöen", "Hej tomtégubbar slå i glaset", "Räven raskar över isen", "jungfrun går i ringen", "Tre vackra flickor i en ring", "jag gick mig ut i lunden gröna", "Tro inte du jag går här å friar, fast jag fjäsker så här för dej. Nej mina vägar bär åt andra byar, se här är vännen den jag tycker om." "Handskarna du gav mej", "jag satte glasögon på min näsa" "Tre gossar i en ring, faller alla", "Vill ni veta hur bonden sår havre", "På stolarna sitta fyra unga, raska män", "Opp å dansa, sitt ej å dra dej, när du blir gammal, vill ingen ha dej. Sitta i en vrå, då kan du väl få, men mitt unga hjärta får du ej ändå." Då denna dans dansas, ställer den sig, som bjuder opp, mitt för en av de lekande och gör sina artigheter mot denne, men låter honom sitta

ACC. N:R M. 9280:4...

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

kvar och bjuder upp en annan. Samma är förhållandet när man sjunger och dansar: "Tro inte du, jag går här och friar" Vidare: "Farmors gamla kråka, skulle ut å åka", "Alri har jag sitt så roligt, som ja så i lörda kväll, Anna Greta skulle seta på en liten potell /=butelj/. Flera ringlekar lektes, men jag kommer ej ihåg mer.

För att vila en stund efter dans- och ringlekarna lektes sittelekar, såsom "skifta make" och då parades 2 och 2, sedan skulle en udda gå och taga den andres make och med denne dansa upp över golvet ett slag, varefter de båda satte sig. Sedan blev det den andres tur, som blev sv. med sin make, att bjuda upp d.v.s. stjäla en annans make, allt under öet man sjöng: "Tjyven, tjyven skall du heta, för du stal min lilla vän. Men jag har den glada trösten att jag får en snart igen: Tro ja, trall lalla. Tro ja, trall lal la. Tro ja, trall lal la. Tro ja så."

En annan lek, "Låne eld", gick så till: De lekande satte sig i en stor ring. Den som lånade eld, gick inne i ringen och frågade: Få ja låna eld? Den han frågade, skulle svara: "Gå till nebbon." Under

ACC. N:R M. 9280:5.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

tiden han gick och lånade eld, skulle de andra byta platser med varandra. Lyckades han då sätta sig på någon stol, innan de, som bytte stolar, hunno sätta sig, slapp han låna eld, och i stället fick den göra det, som miste sin stol.

"Gömma ringen" sett man åter i en ring. Den som skulle "gömma ringen", låtsade att han gav allesamman den, under det han sade: Gömma ringen, gömma ringen, fast endast en fick den. Sedan frågade han än den ene och än den andre, vem som hade ringen. Den tillfrågade skulle då gissa vem som hade ringen, och den som gissade rätt, fick följa med den frågande ut i ett annat rum. Där rådgjorde de båda, vilka 3 pojkar /flickor/ de skulle ge flickan /gossen/, som fått ringen. Och när de, som varit ute, kommo in, skulle de säga: "Långa vägar har vi gått och vackra pojkar har vi fått. Och sen redogjorde de hurudan den förste pojken såg ut o.s.v. och så frågade de ved hon ville ha honom till. Flickan skulle då svara något och i skämtsam ton, såsom t.ex. sitta på taket, skura golvet e.d. Och så fick flickan veta hans namn. Sedan tals de om huru stor och

✓

ACC. N:R M. 9280:6

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

hurudan den andra gossen var och fråga vad hon ville ha honom till. Flickan svara: "dansa med", "till att fingå med" eller vad hon kunde hitta på. Sedan fick hon veta namnet på den pojken också. Sist talade de om för flickan hurudan den tredje såg ut, och han skulle ha alla möjliga goda egenskaper, och så skulle de tillägga: "och den ska du åka te prästen med" eller "gifta dig med" o.s.v. Sedan var det till att börja leken på nytt, och då skulle den "gömma ringen", som förut fick den.

Andra liknande lekar var "mussla sko" och "denna dalern han skall vandra". Man satt då också i en ring, sedan hade man en slant, som de lekande lät passera emellan sina händer. En av sällskapet stod i mitten av ringen och skulle försöka taga eller stjäla slanten. Därför lät var och en av sällskapet sin högra hand gå fram och tillbaka ifrån sin vänstra hand, som låg stilla och halvöppen i knäet, till sin högra grannes vänstra, halvöppna hand, som också låg orörlig i dennes knä. Sedan sjöng man i takt med den gående handen, under det man osynligt flyttade slanten: "Denna dalern

✓ ✓

ACC. N:R M. 9280:7

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

han skall vandra, från den ena till den andra. Ack, så roligt då ska bli. Men låt honom ingen si."

Vann den sökande passa på å taga slanten eller gissa rätt, vem som hade den, så fick den personen som hade slanten, stå i ringen och söka rätt på slanten.

✓
En annan lek som brukade väcka stor munterhet var, att "ge bort nyårsgåvor". En i sällskapet utsågs då till att "ge bort nyårsgåvor" d.v.s. vara lekledare. Han skulle då gå omkring och viskande ge dem var sin sak /i fantasien, ej i verklighet/ som de sedan fingo göra med som de själva ville. Den förste som fick en nyårsgåva, skulle först säga vad han gjorde med sin sak. Till ex. om han fått en säng och sade, att han lade sig på den, så skulle alla de andra säga att de lade sig på den saken, de fått. Sedan skulle näste person säga, vad han gjorde med sin sak. Om han t. ex. fått sin fästmö, och han sade, att han kyste henne, så skulle alla göra detsamma med sin sak, ju tokigare det lät, desto mera roligt,

ACC. N:R M. 9280:8

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

och ju mera skratt.

Man lekte denna lek även på så sätt, att lekledaren först gav var och en av sällskapet en nyårsgåva. Sen skulle de helst byta nyårsgåvor, men i viskande ton, varefter en annan skulle gå omkring och viska dem i örat och säga, vad de skulle göra med sin gåva. Dessa borde helst vara ett par riktiga gyckelmakare, både den som utdelade nyårsgåvorna och den, som sa, vad de skulle göra med dem. Så när var och en sedan läste upp det han fått och vad han skulle ha det till, så kunde det hända, att det lät så tokroligt, så skrattsalverna höllo på spränga taket i luften.

Förr i tiden var ungdomen, både i mina förelärars ungdom och i min ungdom, sådan, att på en lekstuga ville de helst ställa till det så, att de fingo skratta av hjärtans lust. Skrattet var höjdpunkten av allt roligt. Skrattet var det mäst eftersträvande, det övervägande. Den av sällskapet som kunde ställa

till skratt och skratt i oändlighet, så de skrattande höll på att kikna å, ento tappa anden, var mest omtyckt. Man gick till en lekstuga mer för att få skratta, än för att dansa och leka.

En annan sittlek, som kallades: "sitta på unnästolen", lektes också. En skulle då sitta på en stol mitt på golvet. Och varje person av sällskapet skulle då "undra" varför han hade den eller den egen- skapen, odygden eller förtjänsten. En person skulle "ta opp undren", som de andra viskade till honom. När han, som tog upp undren, hade tagit upp alle, skulle han ställa sig framför den, som "satt på unnästolen" och säga: "Somliga undra så, andra undra så, men mitt "onner" går över allas". Sedan skulle han räkna upp, vad de hade "undrat" eller sagt om honom. Det "undret", som han då tyckte var bäst eller var "värst eller elakast, frågade han vem som hade sagt. Och den dömde han sedan till att "sitta på unnästolen."

En annan sittlek hette "tala med speterna" och leta upp den dolda skatten. De skulle då vara två personer som voro kumpaner, men den ene skulle medverka i hemlighet, så de andra i sällskapet

ACC. N:R M. 9280:11

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

hälften av 1800-talet. Två personer, som voro invigda i lekens hemlighet, skulle göra denna lek gemensamt. De hade då en lång käpp, t.ex. ett piskskaft eller dylikt. Båda höllo i var sin ända på käppen, som de satte intill, till sitt ena öra. Sedan bådo de sällskapet vara tysta, så de telfonerande kunde uppfatta vad telefonen sade. De telfonerande stodo och låtsade att de lyssnade intensivt varvid de taplade med den ena handens fingrar på käppen, för de skulle höra bättre. Sedan fråga de varandra: förnimmer du något, eller förnam du något? Det var så, att när de hade sett sällskapet vara tysta, skulle de lyssna efter, vem som först gav ett ljud ifrån sig. När båda uppfattat detta, upphörde de att telefonera. Den ena av dem, skulle då gå ned till dörren och ställa sig med förbundna ögon med ryggen åt sällskapet. Den andre skulle sedan gå omkring, och med käppen peka på än den ene och än den andra, och säga: "Telefonen går". Den som stod vid dörren, skulle då svara: "Låt den gå".

ACC. N:R M. 9280:12

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

När den andre sa: "Telefonen står" sa den, som stod vid dörren: "Låt den stå". När den andre sen kom till den, som först yttrade sig, när sällskapet skulle tåga, sa den försträmd: "Telefonen står". Den som stod vid dörren svara åter: "Låt den stå". Den andre fråga: "Hos vem står telefonen?" Den som stod vid dörren nämnde då dens namn, som först yttrat sig. Men de av sällskapet, som inte voro invigda i hemligheten, begrepo ej hur han kunde veta vem telefonen stannat hos.

Till omväxling av lekar tog man "blindbock". Man gjorde även "pantlekar" såsom "bytte soen", "bytte bomullsmössan", "sälja läret" "mitt skepp är lastat" "men ja" "här är nyckeln till kungens trädgård", etc. etc.

"Byta soen" tillgick så: Lekledaren gav var och en ett stycke /i fantasien/ av den slaktade suggan, som varit julagris. Den ene fick rumpan den andre trynet, en fick fötterna, en toet /=svinhåret/ en fick tarmaspennen, en njurarna en urinblåsan o.s.v.

Scenari!

✓

ACC. N:R M. 9280:13

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Dessutom skulle en av sällskapet ha femton daler, en "ja" och en "nej". När lekledaren, som skulle vara en riktig stor skojare eller stor skämtare, gick omkring och frågade vad de hade fått för gott i jul, fingo de endast säga det ordet de fått, eljest fingo de lägga pant. Om han till ex. frågade den, som fått urinblåsan: "Vad kokte du för sovel i grytan, när du skulle doppa i grytan julafton? "Urinblåsan", måste denne svara, om han ej ville lägga pant. "Är det sanning" frågade lekledaren. "Urinblåsan" svara han endast. "Usch, säger lekledaren vändande sig till den, som fått "ja". "Är då sanning, att han inte hade annat jula sovel än urinblåsan." "Ja", svara naturligtvis den, som fått "Ja". Sedan ansätter lekledaren den som fått blåsan, tills han missäger sig, då han får lämna pant såsom t.ex. sin näsduk, sin klocka, en brosch e.d. Därpå vände sig lekledaren exempelvis till den som fått "toet", och fråga honom: "Vilket är ditt käraste på jorden"? Han svara då: "Toet". "Har du varit kär i så länge?" fråga ledaren. "Toet", svara han blott. Lekledaren vänder sig mot den som fått

ACC. N:R M. 9280:14

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"ja", och frågar. "Är då sant, att han är kär i sitt to?" "ja" svara han. Tror du han säljer att? "ja" svara han åter, naturligtvis. Så fråga lekledaren den, som fått "femtan dalar". "Vad ä hans to värt? Han svara "femtan dalar", eljest får han lägga pant. Så vänder sig lekledaren till den, som fått "nej", och säger t.ex.: Tror du han säljer sitt kära to?" "Nej" svara då denne.

Sedan vänder sig lekledaren åter till den som fått "toet", och ansetter honom med sina tokiga frågor, tills han glömmar sig och missäger sig, då han får lägga pant.

När de "bytte bomullsmössan" tillgick det på följande sätt.

Sällskapet satt på sina stolar i rummet. Lekledaren kan vi kalla August. August så då till sällskapet, att den, som ville vara med och "byta bomullsmössan, fick inte flina å inte grina å inte visa tänderna," eljest fick han lägga pant. Så gick han till var och en och pratade gäja, för att narra dem till att skratta och visa tänderna. Men den, som var omöjlig och inte bröt mot stadgarna, gick han ifrån och försökte med grannen, som inte kunde låta bli att

Dypl. avskr.

ACC. N:R

M. 9280:15

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

orig. n. p. 23

✓

" " 24

skatta åt hans treoligheter och således fick
lägga pant.

Men det gick till att "sälja läret"
kommer jag inte så nog ihåg. Men jag vill
minnas, att det gick till ungefär på samma
sätt som "byta bomullsströmmen", att de
gingo inte skatta och inte säga annat
än "16 skilling". Sedan gick lekledaren
till var och en och ville "sälja läret",
och pratade skoj och skämtade, tills
han lockade dem att säga något annat
än "16 skilling" eller skatta, då de genast
gingo lägga pant.

"Mitt skapi sa luttet" var en pant-lek.
Man berättade då en kokstov t. ex. I.
Vad för skapi varor skymat var lastat med
skalle de börja med I. Men fick den lägga
pant, som både fel. Och hade man

19.

ACC. N:R M. 9280:16

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

den. Då man t.ex. hade haft bokstaven S. tills det ej fanns mera varor som börja med S, gick det an att byta bokstav. Men den som glömde sig, och inte använde den bestämda bokstaven, när han sade vad skeppet var lastat med, fick lägga pant.

En annan lek som kallades "men ja" gick till på samma sätt som föregående lek. Men när man nu kastade näsduken till en annan skulle man t.ex. säga: "jag har aldrig lagt snus i kaffe". Den som nu fick näsduken måste säga: "men ja", hur motbjudande det är var, eljest fick han lägga pant. Sen var det dens tur att kasta, som fick näsduken. Vanligtvis sa man något dräpligt eller något elakt uttryck, när man var i tur att kasta näsduken, för att narra den, som fick näsduken, så han ej sa "men ja", utan fick lägga pant.

När man slutat leka en pantlek, skulle man "göra skäl för panterna". En person skulle taga hand om alla panterna, och en skulle vara domare och dömma var och en olika till att göra skäl för sin pant. Den som hade han om pantarna, ställde sig framför

ACC. N:R M. 9280:17

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

domaren, och sade, under det han höll panten osynlig /vanligen
bakom sin rygg/ för domaren: "Den som denna paten äger, vad skall
han göra, för att få den tillbaka?" - Domaren svara t.ex.: "Han ska ✓
stå på huvud". Pantägaren söker då upp en spik i golvet och står
på, varefter han får sin pant. Det fanns en oändlig sort variatio-
ner eller lekar när de skulle göra skäl för sina pantor. Och i en
del fick hela sällskapet medverka, såsom t.ex. "hänga" och "stå ✓
snopen." När någon dömdes att "hänga", skulle han ställa sig med
ansiktet mot dörren och en mindre eller större slant i munnen.
Sedan frågade domaren honom: "Vem vill du hänga med?" Är det en
man, säger han namnet på en vacker flicka. Denne får då gå och
ställa sig bakom hans rygg. Sedan frågar domaren flickan, "vem
hon vill hänga med". Hon skall då säga namnet på en pojk, /om hon
ej föredrar en flicka/ som skall ställa sig bakom hennes rygg.
Och så fortsattes till hela sällskapet är uppropet. Då säger do-
maren till den som står närmast dörren: "Nu ska du hänga". Han vän-
der sig då mot flickan och sätter slanten i hennes mun, utan att

ACC. N:R M. 9280:18

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

taga den ur munnen med händerna. Flickan skall då taga emot slanten med sin mun, varefter hon vänder sig mot den, som står bakom henne, och lämnar honom slanten med munnen, och han ska även mottaga den på samma sätt. När slanten på detta sätt gått från den ene till den andre, och kommit till den siste, skall slanten vända och på samma sätt gå tillbaka till den förste, då denne får tillbaka sin pant.

"Stå snopen" gick ungefär till på samma sätt. Den som dömdes "stå snopen", skulle då ställa sig med ryggen mot dörren. Sen fick han ropa till sig vem han ville, och den skulle ställa sig med ansiktet mot honom. Den som blev framropad, skulle nu ropa fram den tredje, och den skulle ställa sig med ryggen mot den andre. Den tredje skulle nu ropa fram en annan, och denne skulle ställa sig med ansiktet mot den tredje. På så sätt fortsattes tills alla av sällskapet blivit uppropade. Då kommanderade lekledaren: "helt om". När alla hade vänt sig om, stod den, som gjorde skäl för sin pant, ensam mot dörren. Domaren skratta å sa: "Ha, ha

ACC. N:R M. 9280:19

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ha, då fick du stå snopen".

Andra lekar att göra skäl för panten, voro: "Peka på månen",
"sätta fötterna i vädret" "stå i gruvan" "sätte rovor", "mala
peppar", "gömma nyckeln" "plocka luvan" med fl. som jag ej kom-
mer i håg. Den som skulle /peka i månen/ skulle bindas för ö-
gonen, sedan skulle han peka dit lekledaren förde hans hand
såsom i munnen på någon, som bet ordentligt i fingern" Du som
skulle sätta "fötterna i vädret", tog bara en stol, och satte
stolfötterne uppåt. "Stå i gruvan" skulle man bara titta i gru-
van och säga: "Denna grua ä svart, men min ä ändå svartare".

Den som skulle sätta rovor, satte sig hårt i golvet.

"Mala peppar", skulle två taga varandra i händerna och snurra
runt på samma ställe. - "Gömma nyckeln" tillgick så: Lekledaren
lade nyckeln någonstans i rummet, så den var en aning synlig,
men den fick ej läggas på golvet, utan minst en meter från
golvet. Sedan skulle den, som skulle göra skäl för sin pant,
leta upp nyckeln, som inte fått se, var man lagt den.

✓

Var för sig!

✓

✓

ACC. N:R M. 9280:21

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ordlekar när de skulle göra skäl för sina pantar, såsom att säga "Bjellebergs spjällkäpp" 20 gånger utan att andas. Även skulle den, som gjorde skäl för sin pant, försöka säga: "Så ää mä de, som ää ä, mä ää som ä. Så ä ää." /Men ingen sade det riktigt första gång./ Det var flera ordlekar, men jag minne ej mer.

Jag minnes ännu ett par lekar, då man gjorde skäl för sin pant. Den ene hette "kyssa frun". En vacker flicka skulle då sitta på en stol mitt i rummet, och så klädde man ut en karl till en buse. Den, som skulle göra skäl för sin pant, skulle vara en karl, och han skulle vara ute tills allt var färdigt. När domaren ropade in honom, förde domaren honom fram till frun och sade: Denna vackra dam önskar, att du kysser henne, och du får gärna sätta dig i hennes knä och omfamna henne, men hon begär blott, att du närmar dig henne med förbundna ögon." Och så band domaren en duk över hans ögon. Men under tiden försvann damen ljudlöst från stolen och "buse" satte sig där istället.

ACC. N:R M. 9280:22

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

När karlen hade satt sig i damens knä och tagit henne om halsen och skulle kyssa henne, tog domaren av honom bindeln för ögonen, och då fick han se, vem han höll i sin famn . Muntert skratt därefter.

"Måla-gubben i månen" var också en lek då man gjorde skäl för sin pant. Man tog fram två likadana porslinstallriker. Den ena skulle vara sotig på baksidan, och den andre tallriken skulle vara ren på båda sidor. Domaren skulle hålla den senare, och den, som gjorde skäl för sin pant, höll den sotige. Domaren sade till den senare: "Nu ska du hålla din tallrik precis, som jag håller min, och så skall du göra precis som jag gör. Därefter strök domaren med sitt finger under sin tallrik och sedan strök han sig i pannan och omkring ögonen. Därefter tog han åter ett tag med sitt finger under sin tallrik och strök sig kring munnen och målade ut kejsar Wilhelms mustascher o.s.v. Den andre, som inte anade att hans tallrik var sotig, gjorde ju på samma sätt som domaren, och sotade alltså ner sig i hela

✓

ACC. N:R M. 9280:24

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

den andre svar: "Bo-mä" den första fråga: "Bo-många". Den andre skulle då gissa hur många nötter den förste hade i sin hand. Hade han gissat rätt, när de räknat nötterna så fick han allesamman. Gissade han fel, fick han lägga till gälds, t.ex. om han gissat 6 nötter och där var 13 i handen fick han lägga 7 nötter till gälds. Man "bodde by" på olika sätt, och för varje hade man en särskild ramsa: Såsom "dra ris eller frya" eller "Udda eller jämt, eller räller det så många," eller "Min so laskade åt skogen. Min mä. Vilket träd ligger hon under? Det största där ä." eller "Boby mä hela slumpen", Käringen ligger i sumpen. "Hur många år?"

Männen prövade varandras styrka genom att "dra krok" = fingerkrok, "väga salt", m.m. samt "kränga hare" i kronstängerna i taket.

Då de lekte med nötter, brukade de även "koka nötter". Detta tillgick så: man "sallade" då nöter d.v.s. lade tillseammans en

ACC. N:R M. 9280:25

slump nötter, som breddes ut på ett bord. Sedan tog man lott över vem som först fick börja plocka nötter. Denna fick gå ut, medan sällskapet "kokte en nöt" d.v.s. utpekade. Sedan fick den andre börja plocka till sig nötter, tills han rörde vid den "kokte nöten", då han fick sluta att plocka. Sen fick den som satt näst intill, plocka på samma sätt.

Man lade även nötter i en figur som liknade en räv, Sedan fick en tillika av sällskapet plocka nötter, liksom förut. Och när man tog de nötter som t.ex. föreställde svans eller ben, skulle man säga: "räv rumpa", "räv benling" o.s.v. Det kallades "svälta räv."

En annan lek som förr var bruklig, när de bredde halm på golvet vid jul. Denna lek kallades "ta julapyttan" och "ta julajungfrun". Det sades, att den som inte tog julapyttan fick inga påskägg. Och den som inte tog julajungfrun fick ingen påskapuss. Dessa lekar tillgick så: De gjorde en figur av halm, som skulle föreställa en jungfru eller en höna med fötter, så figuren kunde

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 9280:26

en manlig person lägga sig t, julapyttan eller julajung s huvud. Sedan skulle han m ställa den på golvet vid sin blev han utskrattad.

slut, var det slut med lek sig förr än vid midsommarle öndagarna samlades dem på e r", eller "slog te trissor" lle lekte de "barka läder", "sista paret ut" m.fl. dylil gar /slå volter/, /reste m

lötttesten" då det var sjur om de orkade lyfta den. Och ". Men det fördrade nästen ta en kastesten, rund som e

ACC. N:R M. 9280:27

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

12 kilo, än en löttesten. En kastesten fanns på min fädernegård och även en "löttesten" i vikt 145 kilo. När männen gjorde sina kraftprov, "bröstjade" dem också, såsom tog "livtag" d.v.s. tog varandra om livet och försökte lägga omkull varandra. Den som kom överst var starkast. "Kragtag" höll de i tröjkragen på varandra, eller höll de i armarna, detta kallades armtag.

De "slungade" även stenar. De hade då en käpp som var klyven i ens ändan till en klynga. I klyngan sattes en småsten, sen slungades stenen högt i luften, ju högre ju likast. De kastade stenar även med handen, men då kastade de stenen under låret högt upp i luften. De lekte även "gå kräftgången" och "skjuta skottkärre" "stå på huvud", "rulle tobak". Dessa lekar äro så vanliga att de nog äro kända.

Vid julelekstugorne klädde de oftast ut en "julabock" eller en "julagubbe". Den som föreställde "julabocken" kröp på alla fyra, och så hade han en getskinsfäll över sig. I handen hade han en potatishecka med en påträd vid mulavante, varpå voro fästa tvenne

ACC. N:R M. 9280:32

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

svarta knappar till ögon. Sedan höll han i hackskäftet och vände "huvudet på bocken" hit och dit.

Det hände även, att de gjorde en lek som kallades "bord-
dans". De skulle då ha ett bord med tre fötter, och det fick
ej vara spikat ihop, utan skulle vara limmat ihop. Sedan skul-
le de sätta sig kring bordet så många som fingo plats, och alla
skulle lägga sina händer på bordet. Sedan skulle man tala med
bordet. Och då beständes en fot för "ja-fot" en för "nej-fot"
och en för "räknefot". Framställde då lekledaren till bordet

en fråga, som rörde någon av sällskapet, t.ex.: "Blir Anna

gift?" Svare bordet med att lyfta på "ja-foten" så blev hon

gift. Fråga sen lekledaren t.ex. "hur många år dröjer det in-

nan Anna gifter sig?" Dröjer det tre år, så lyfter bordet på

"räknefoten" tre gånger. Frågar man sedan: "Får Anna några

barn i sitt äktenskap?" Lyfter bordet då på "nejfoten",

blir hennes äktenskap barnlöst. Ville man ha bordet till att

dansa, gjorde det så, och man bad det, men då behövde blott en

ACC. N:R M. 9280:129

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

person hålla i bordet.

Vid en julalekstuga roa de sig även med att göra skuggbilder på väggarna. De berättade även sagor och sägner och "gissade gåtor", och berättade "änter" [= roliga händelser/ och "roliga historier". Allt för att få fram skratt och munterhet.

Då de dansade julpolkor och andra sånglekar sjöng man med i leken och "glädjen stod högt i tak". Och ibland var stämningen så "yster", att när de dansade julpolkor, hoppade pojkarna med sina fötter än upp i taket, än i spisen, än på en stol eller något annat föremål. Och de slog ihop klackarna och stampade i golvet så det smäll.

Till sist vill jag upprepa en lek, som jag glömt, och som dansade i julalekstugan, den heter: "Frua dansen". Alla pojkarna utvalde då var sin dam. Och den ene av pojkarna var skräddare, en annan skomakare, en rävsemskare, en sotare och en murare o.s.v. Sedan skulle ett av paren dansa tillika. Och då sjöng man: "Här kommer skräddarn med sin fru, nu skall han dansa med sin fru,

ACC. N:R M. 9290:30.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

med sin fru, med sin fru. Nu få vi si, om han kan dansa som vi
tu". Nu fick första paret sätta sig. Sedan var det skomakarens
tur. Då sjöng man åter: "Här kommer skomakaren med sin fru, nu
skall han dansa som vi tu, som vi tu, som vi tu. Nu få vi si
om han kan dansa som vi tu". Och så fortsätter par efter par,
att dansa och sjunga.

Upptecknat av

Blenda Andersson

Skörda,, Vislanda.

*